

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. III. Quomodo virtus sit definienda?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

conferat unica causa completa: ita idem posse potentiam se sola, quod cum habitu, sed cum habitu completè & perfectè, sine illo autem incompletè & imperfectè.

32. Objicies tertio: Virtus habet solum disponere potentiam ad agendum: Ergo non concurrunt effectivè ad actum. Consequentia probatur: Complexio enim, seu temperamentum corporis, sanitas, & alia similia, disponunt potentiam operativam ad actus virtutis, & tamen non concurrunt effectivè: Ergo nec virtus.

33. Respondeo negando Consequentiam, & paritatem: Virtus enim potentiam operativam disponit per se, directè, & positivè, tanquam perfectio illam intrinsecè determinans & complens ad operandum: complexio verò, sanitas, & alia hujusmodi, per accidens tantum, & indirectè disponunt potentias operativas, removendo solum prohibens, non autem influendo in actum: unde non mirum si effectivè non concurrant cum potentia ad actum virtutis, sicut virtus.

34. Objicies quarto contra secundam conclusionem: In actibus vitiosis nihil est per se correspondens habitibus vitiorum, sed totum quod est in illis correspondet voluntati: Ergo etiam in actibus virtutis nihil est per se correspondens habitibus virtutum, sed totum in ipsam potentiam reduci debet. Consequentia manifesta videtur ex paritate rationis. Antecedens probatur: ad entitatem enim & intentionem actus vitiosi sufficit innata virtus voluntatis, motione divinà applicata. Idem videtur dicendum de malitia morali, & facilitate ipsius: quia hæc non excedunt vim defectivam voluntatis; per hoc enim quod est ex nihilo, potest in infinitum, & maxima facilitate seipsa deficere: Ergo in actibus vitiosis nihil est per se correspondens habitibus vitiorum, sed totum quod est in illis correspondet voluntati.

35. Respondeo negando Antecedens: In actibus enim vitiosis est aliquid per se correspondens habitibus vitiorum, cum proportione ad ea quæ dicta sunt de actibus virtutum. Unde habitus cuiuscumque vitii concurrunt ad omnes rationes, tam phylicas, quam morales, repertas in actu vitioso; cum hac differentia, quod per se primò concurrunt ad malitiam moralem, tanquam ad rationem productam, & facilitatem, tanquam ad complementum & modum ipsius, ita ut de formali & per se attingat utrumque; ad entitatem verò physicam ipsius, præcisè sumptam, non concurrunt per se, bene tamen ad illam ut substratam malitiæ morali, ejusque facilitati. Unde ad probationem in contrarium dicendum, quod ad entitatem & intentionem physicam actus vitiosi sufficit innata virtus voluntatis, divinà motione applicatâ, si talis entitas & intentio præcisè sumatur, ut sunt in ordine physico; ad malitiam verò moralem, & ad facilitatem ipsius, non sufficit innata virtus voluntatis, sed requiritur ad hæc habitus vitiosus: quamvis enim voluntas ex se sit defectibilis in actu primò, quia est ex nihilo, ut tamen deficiat in ordine morali facilè, & delectabiliter, requiritur ut radicalis ejus defectibilitas per habitus vitiorum compleatur.

36. Objicies quintò: Si virtus moralis attingeret per se primò moralitatem, specificaretur ab ea: Consequens est falsum: Ergo & Antecedens. Sequela Majoris patet, Minor probatur. Si virtus specificaretur à moralitate, deficiente hu-

jusmodi moralitate, deficeret pariter virtus: Sed hoc dici nequit, nam eadem charitas perseverat in patria, ubi tamen non perseverat moralitas, defectu libertatis, quæ est ejus fundamentum: Ergo, &c.

Respondeo concessâ Sequelâ, de virtute in esse morali, negando Minorem. Ad cujus probationem, nego etiam Minorem. Et ad ejus probationem dico quod charitas non perseverat in patria, sub ratione virtutis moralis, sed solum sub ratione virtutis Theologicæ.

ARTICULUS III.

Quomodo virtus sit definienda?

Inter omnes virtutis definitiones, quæ sunt ex Philosopho, tum ex Patribus communiter afferuntur, ea est potissima, quam ex D. Augustini doctrina desumptam tradit Magister in 2. dist. 27. & defendit hic D. Thomas art. 4. quæ est hæc: *Virtus est bona qualitas mentis, quæ rectè vivitur, quæ nullus male utitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur.* In qua definitione qualitas tenet locum generis, reliquæ verò particule explicant varias ejus differentias. Nec mirum esse debet quod hæc definitio tradatur per genus remotissimum, quod est qualitas: quia hic modus definiendi, ut docetur in Logica, est legitimus, dummodo per alias particulas assignentur omnes differentie, usque ad infinitum, quod reperitur in proposito. Unde per primam particulam, *bona*, explicatur differentia virtutis a vitio, & aliis qualitatibus, quæ rem male disponunt. Per particulam, *mentis*, designatur subiectum virtutis, quod est potentia rationalis, vel essentialiter, vel participativè, qualis est appetitus sensitivus, qui ut subest rationi, aliquid ex illa participat, & est subiectum virtutis, ut dicemus disputatione sequenti; & per hoc differt virtus ab omnibus qualitatibus purè corporeis, sive bonis, sive malis. Per particulam, *quæ rectè vivitur*, virtus distinguitur à qualitatibus non operativis immediate, cujusmodi sunt pulchritudo & sanitas in corporalibus, in spiritalibus verò gratia habitualis, quæ immediate inheret substantiæ animæ: ly enim *vivitur*, significat in proposito operationem vitalem. Per illam particulam, *quæ nemo male utitur*, virtus differt ab illis habitibus & qualitatibus, quæ possunt ad malum vel falsum inclinare, sive quibus aliquis potest bene vel male uti, cujusmodi sunt opinio, fides humana, character, & similia. Demum ultimæ particule, nempe *quam Deus in nobis sine nobis operatur*, conveniunt solis virtutibus infusis per se: quæ in eo distinguuntur ab acquisitis, quod istæ acquiruntur nobis operantibus, & activè ad earum acquisitionem concurrentibus; illæ verò sine nostro activo concursu producuntur in nobis, quamvis dispositivè ad earum receptionem per nostros actus Deo cooperemur. Unde si hæc ultimæ particule tollantur, hæc definitio convenit modo explicato omni virtuti tam intellectuali, & Theologicæ, quam morali.

Objicies primò: Hæc definitio convenit donis Spiritus Sancti, secundum omnes suas partes; sunt enim qualitates bonæ, à Deo nobis infusæ, quibus rectè operamur, & quibus nemo potest male

malè uti, ut patet ex infra dicendis. Conuenit etiam continentia, & perseverantia, residentibus in voluntate, ne à passionibus vincatur, quæ tamen, ut docet D. Thomas, veræ virtutes non sunt. Denique conuenit synderesi, quæ nec virtus moralis est, nec intellectualis: Ergo non est legitima definitio.

Respondeo cum D. Thoma infra quæst. 68. art. 1. ad 3. non definiri hic virtutem, secundum quod distinguitur à donis, sed secundum rationem utrisque communem. Quod si velimus restringere definitionem ad virtutes, prout distinguuntur à donis, hæc particula, *quæ rectè vivitur*, intelligenda est de reſtitutione vitæ quæ accipitur secundum regulam rationis: in hoc enim distinguuntur virtutes à donis, quod virtutes reddunt hominem mobilem à ratione, siue illam perficiunt ad sequendum dictam rationem, per prudentiam perfectam; dona verò reddunt animam mobilem à Spiritu Sancto, siue disponunt ad sequendum motum & illustrationem extraordinariam Spiritus Sancti, qualis fuit in Beata Apollonia, dum se ultro in ignem pro ipsius martyrio paratum coniecit, majori Spiritus Sancti igne intus accensa. Ad illud quod de continentia & perseverantia additur, dicendum eas non esse virtutes propriè & simpliciter, quia non sunt principia operationis rectæ, perfectæ & completæ reſtitutione, cum non reducant passionem ad mediocritatem, sed cum illis valde immoderatis permaneant: unde illis non conuenit definitio virtutis, in qua particula ista, *quæ rectè vivitur*, intelligitur de completa & perfectâ reſtitutione. Quoad synderesim autem dico illam non esse quidem virtutem moralem, sed quid superius ad virtutes morales, & comparari ad illas, sicut initium & radicem, esse tamen virtutem intellectualem; & sic non esse mirum, si definitio virtutis modo explicato illi conueniat.

Objicies secundò: Potest quis malè uti virtute: Ergo illa malè definitur, *bona qualitas mentis, quæ rectè vivitur, quæ nullus malè utitur*. Conſequentia patet, Antecedens probatur. Potest quis uti religionis virtute v.g. ad orandum propter vanam gloriam: Sed hoc est malè uti virtute: Ergo, &c.

Confirmatur ex Augustino dicente in regula, superbiam bonis operibus insidiari; & ex Aristotele 2. Ethic. cap. 4. asserente ea quæ sunt à virtutibus, licet sint iusta & temperata, non tamen semper fieri iustè & temperatè.

Respondeo, cum D. Thoma hic art. 4. ad 5. posse aliquem malè uti virtute, tanquam objecto, non tanquam principio effectus: quamvis enim virtus non possit efficere actum malum, potest tamen quis, considerando virtutes quas acquirit, ex illis superbire: & hæc est mens D. Augustini. Cum verò quis ex vana gloria movetur ad efficiendum actum virtutis, reverà exercet actum malum, licet talis actus in estimatione hominum, qui de interiori non judicant, bonus videatur, & ab habitu virtutis elicitus, in quo sensu loquitur Aristoteles: propterea etiam D. Hieron. 16. præcepit Deus ut iuste quod iustum est exequamur.

Dices: Non minus est de ratione virtutis intellectualis inclinare ad verum speculativum, vel practicum, quam moralis ad bonum morale: Sed hoc non obstantè potest virtus intellectualis inclinare ad opus defectuosum, & pra-

ctice falsum: potest enim pictor v.g. uti suâ arte ad pingendum cum aliquo defectu, vel Poëta ad condenda carmina defectuosa: Ergo similiter poterit virtus moralis ad actum moraliter malum concurrere.

Respondeo concessâ Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem dicendum, quod quamvis artifex utendo arte defectum aliquem committat, ad illum tamen reduplicativè sumptum ars non concurrat, sed solum ad id quod in ejus opere est bonum, in genere artis. Ceterum aliquando optimus artifex de industria deficit, aut singular se deficere, & in hac simulatione artem maximè manifestat: unde ad hoc artificium apparenter defectuosum concurrat ars, sed non ad verum defectum, ut talem.

Adde, inter bonitatem artificialem & moralem notabile reperiri discrimen: nam bonitas artificialis, seu conformitas ad unam regulam artis, non destruitur propter defectum & deviationem ad aliam; quia in una & eadem arte sunt multæ & diversæ regulæ, quarum una non dependet ab alia. At verò bonitas moralis per quamcumque malam circumstantiam tollitur, ut in Tractatu de moralitate actuum humanorū ostendimus: illa enim desumitur ex una regula, & uno iudicio prudentiæ, quod non considerat actum humanum secundum aliquam rationem abstractam & præcisam, sed ut est hic & nunc omnibus suis circumstantiis vestitus.

Præter definitionem virtutis jam explicatam, & ex Augustino desumptam, tres aliæ circumferuntur. Prima traditur ab Aristotele 2. Ethic. cap. 6. his verbis: *Virtus est habitus, qui bonam faciem habentem, & opus ejus bonum reddit*. In qua definitione explicatur duplex habitudo virtutis; una quam dicit ad proprium subiectum, tanquam ejus forma, dum dicitur bonum habentem; & alia ad operationem tanquam ad proprium effectum, dum additur, *& opus ejus bonum reddit*: & conuenit non solum virtutibus moralibus & Theologicis, sed etiam suo modo virtutibus intellectualibus; quia etiam intellectuales inclinant ad opus bonum in suo ordine, nec possunt unquam ad falsum concurrere, ut ex supra dictis patet.

Secunda habetur apud eundem Philosophum eodem loco, his verbis: *Virtus est habitus electivus, in mediocritate consistens, prout sapiens & prudens dixerit*. Et ista definitio non conuenit virtutibus Theologicis, nec intellectualibus, sed solum moralibus: virtutes enim intellectuales non sunt electivæ, cum electio sit solum in voluntate; virtutes verò Theologicae non exigunt propriè mediocritatem, ut infra explicabitur, sed solum morales, ut iustitia, temperantia, & similes, quæ versantur circa objectum medium inter duo extrema, excessum scilicet & defectum; ita tamen quod illud medium non intelligatur secundum rem, & non sit indivisibile & invariabile, sed secundum rationem, juxta exigentiam personæ, loci, & aliarum circumstantiarum: aliquando enim cibus v.g. qui est mediocris & temperatus respectu unius, est excedens & immoderatus respectu alterius, & propterea additur: *prout sapiens & prudens dixerit*.

Tertia desumitur etiam ex Aristotele 3. Physic. 3. ubi virtus dicitur *Dispositio perfecti ad optimum*, id est dispositio constituens perfectum, seu complens potentiam in ordine ad actum elici-

ciendum; nam per ly, *optimum*, intelligitur A
actus, quia hic pertinet ad ultimum potentiae
complementum.

DISPUTATIO II.

De subjecto virtutum.

Ad questionem 66. D. Thomae.

Certum est virtutes cum sint habitus im-
mediatè operativi non in ipsa essentia
anima, sed in ejus potentiis residere, ut
probat D. Thomas hic art. 1. Constat etiam vir-
tutes nec in membris exterioribus corporis, nec
in potentiis vegetativis, neque in sensibus ex-
ternis subjectari posse: quia hujusmodi facultates
non sunt indifferentes ad operandum bene
vel male, sed omnino determinatae ad unum
modum operandi, subindeque nullam secundum
se habent difficultatem in exercendis propriis
operationibus. Unde de quatuor solum potentiis
dubitari potest, utrum sint subjectum virtutis,
nimirum de intellectu, de sensibus internis,
de appetitu sensitivo, & de voluntate: de quibus
breviter hic agendum est.

ARTICULUS PRIMUS.

*Utrum intellectus & sensus interni possint esse
subjectum virtutum?*

1. **N**otandum primò, intellectum posse con-
siderari dupliciter: primò secundum se, seu
secundum id quod ei competit ex propria li-
nea: secundò ut subest motioni voluntatis, cu-
jus proprium est movere quoad exercitium in-
tellectum, ceterasque potentias, in ordine ad
proprium objectum, quod est finis.

2. **N**otandum secundò, ex D. Thomae hic art. 3.
duplicem solere distingui virtutem; unam quae
est talis simpliciter, quae scilicet facit actum bo-
num simpliciter, & reddit simpliciter bonum
habentem, neque solum dat facultatem bene
operandi, sed etiam rectum usum illius: aliam
verò quae est virtus tantum secundum quid; quia
nec reddit bonum simpliciter habentem, nec
dat bonum usum, sed duntaxat facultatem
bene agendi. His praemissis, pro resolutione diffi-
cultatis propositae.

Dico primò, intellectum secundum se con-
sideratum, esse subjectum virtutis; non tamen vir-
tutis simpliciter, sed tantum virtutis secundum
quid.

3. **P**rima pars patet: Virtus enim ponitur in il-
lis potentiis, quae sunt indifferentes ad diversum
modum operandi circa proprium objectum, bene
scilicet aut male, & quae secundum se habent
difficultatem in exercendis propriis operatio-
nibus: Sed utrumque convenit intellectui secun-
dum se considerato; ille enim est indiffe-
rens ad intelligendum bene vel male, seu ad at-
tingendum objectum sub ratione veri vel falsi,
& ad attingendum verum patitur difficultatem:
Ergo in illo poni debet aliquis habitus, quo
determinetur, inclinatur, & faciliter ad

attinendum verum. Unde, ut infra dicemus, in
intellectu speculativo dantur tres habitus, nimirum
intelligentia, scientia, & sapientia, quibus
disponitur, inclinatur, & determinatur ad at-
tingendum verum immediatè & sine discursu, atque
mediatè & cum discursu.

Secunda verò pars, quae asserit hujusmodi ha-
bitus in intellectu speculativo residentes, non
esse virtutes simpliciter, sed tantum secundum
quid, probatur duplici ratione quam insinuat D.
Thomas hic art. 3. Prima est: Virtus secundum
quid est illa quae tribuit tantum facultatem bene
operandi, non verò rectum usum illius, seu
applicationem ejus in ordine ad finem honestum:
Sed virtus recepta in intellectu secundum
quid se considerato, & ut praevēnit motionem
voluntatis, tribuit solum facultatem bene ope-
randi, puta scientia bene intelligendi, non verò
rectum usum illius, seu applicationem actus in
ordine ad finem honestum; quia cum finis honestus
sit objectum voluntatis, nulla potentia potest
ad eum ordinare suum actum, nisi ex volun-
tatis motione: Ergo solum virtus secundum
quid potest recipi in intellectu, secundum se
considerato, & ut praevēnit motionem volunta-
tis in ordine ad finem honestum.

Secunda ratio D. Thomae est: Virtus simpli-
citer reddit habentem simpliciter bonum: Sed
virtus intellectus secundum se sumpti non red-
dit habentem simpliciter bonum: Ergo non est
virtus simpliciter. Major patet, Minor probatur.
Ex hoc enim quod aliquis habet scientiam
Theologiae, vel Philosophiae v.g. non dicitur
bonus simpliciter & absolute, sed secundum
quid, & cum addito, scilicet bonus Theologus,
& bonus Philosophus: unde Theologus, si sit
peccator, denominatur simpliciter malus.

Dico secundò, intellectum, ut mobilem à vo-
luntate per affectum boni honesti & moralis,
esse subjectum virtutis simpliciter. Ita S. Thomas
articulo citato, & sequitur ex praecedenti con-
clusionem. Habitus enim, qui nedum dant facultatem
bene operandi, sed etiam rectum usum illius
facultatis, sunt virtutes simpliciter: Atqui
habitus afficiens intellectum, ut mobilem à vo-
luntate per affectum boni honesti & moralis,
dant nedum facultatem bene operandi, sed etiam
rectum usum illius: Ergo sunt virtutes simpli-
citer. Major patet ex dictis in praecedenti
conclusionem, Minor verò probatur. Ex eo enim
quod aliquis habitus afficit intellectum, ut mo-
bilem à voluntate ex affectu boni honesti &
moralis, nedum rectificat intellectum, sed etiam
voluntatem moventem, & eam inclinatur ad
rectè movendum: Sed hoc est dare rectum usum:
Ergo, &c.

Confirmatur: Virtus quae est in intellectu, ut
mobilem à voluntate per affectum boni honesti,
tendit in bonum honestum & morale; quod est
bonum simpliciter, & denominatur simpliciter
bonum habentem: Ergo est virtus simpliciter.
Ex quo

Inferes primò, prudentiam esse virtutem sim-
pliciter, non verò fidem, vel artem. Nam pru-
dentia afficit intellectum practicum, ut mobi-
lem ex amore boni honesti & moralis, licet enim
tendat ad verum agibile, tanquam ad rationem
sub qua, ejus tamen ratio quae est bonum morale,
ut tale, vel est verum, non pure intellectuale
& speculativum, sed morale & practicum, quod